

*«ҚР ЖОО орнының үздік оқытушысы»,
жас ұрпақты оқыту және тәрбиелеу ісінде
елеулі табысқа жеткен,
Ы. Алтынсарин атындағы төсбелгі иегері,
филология ғылымдарының докторы, профессор
Ержанова Сәуле Баймырзақызының
мерейтойына орай өтетін
«Әдеби сана ағыны: сын және мәтін» атты
халықаралық ғылыми-практикалық
конференция материалдары*

МАЗМҰНЫ

Өмірбаяндық деректері.....	4
Ғылыми-әдістемелік еңбектері.....	5

ПӘНАРАЛЫҚ МӘЖІЛІС БАЯНДАМАЛЫР

Сейітжанов З. Өлеңнің зерделі зерттеушісі.....	12
Ысқақұлы Д. Қазақтың ғылымын қазақтан артық ешкім білмейді.....	15
Акматалиева А.А. Инновацияға күйгөн илимпоз.....	16
Жаксылықов А.Ж. Аспекты литературной герменевтики.....	17
Ісмақова А.С. Оқырман қабылдауы: нарратив және феноменология.....	24
Мәдібаева Қ. Поэтика оқулығы.....	26
Иманғазинов М. Қазақ әдебиетінің алғашқы ойлау феноменологиясының іргетасы қаланды.....	30
Ержанова С.Б. Биомәдени дамудағы шығармашылық дискурс.....	32
Әбілқадырова Т.Р. Шешендік өнердің озық үлгілерін зерттеуші.....	34
Алкауа Е. Feraset ve iyiliğin nuru: Sawle Erjanova.....	38
Сатбекова А.А. Парасат пен ізгіліктің Сәулесі. Көрнекті ғалым Сәуле Баймырзақовы Ержанова туралы сыр.....	40
Ропотагенко М. Абай на уровне национального сознания.....	42
Станалиева Г. Айсулуу Көкееваның «Аялдын күндөлүгү»: экзистенциалдық кризис же жашоо маңызын издөө.....	44
Искакова Ж. Ақын Ғафу Қайырбековтің шығармашылығындағы дәстүр сабақтастығы.....	48
Көшекбаева А.А. Ұлт тағылымын ұлықтаған ғалым-ұстаз.....	53
Утегенов Ж.У. Тәжірибелі маман – Сәуле Баймырзақовы.....	54
Қалқабаяева Ә. Сәуле Ержанова зерттеулеріндегі поэтикалық мәтін мәселесі.....	56
Уразов Б. Сәуле Ержанованың ұстаздық ұлағаты.....	59
Жигитбекова Б.Д. Профессор Сәуле Ержанова зерттеулеріндегі әдеби психологизм.....	61
Асқарова А.Ш. Абай өлеңдеріндегі ландшафт және тұрмыс салты.....	62
Мәдібай Қ., Айтбаева А. Дулаттанудың өзекті бағыттары немесе Дулатты танып болған жоқпыз.....	69
Тілеубаев С.Б., Ахметалиева Г. Қазақ әдебиетіндегі тарихилық мәселелері.....	73
Майлыбаева С.К. М.О.Әуезовтің суреткерлік сыры.....	79
Сағындық Н., Парасат Қ. Қазақ фольклорындағы эпикалық шығармалар және Қалихан Алтынбаевтың тарихи поэмаларын мәтіндік негізде талдау.....	83

КОНТЕКСТІК ТАЛДАУДЫҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ; МӘТІН МЕН ДИСКУРСЫ ТАЛДАУ

Сәдуақасұлы Ж. Мәтіншілік сөйлемдер: құрылымы, өзара мағыналық байланыстары, мәтін мазмұнын құрауға қатысы. (Абай Құнанбайұлының «Ғақлияларындағы» 2-сөзі бойынша).....	89
Беласарова Ж.Т., Нұрғали С., Алибаева М. Қазақ тілі морфологиясының зерттеуі.....	92
Нурбекова Г.С. Туынды сөздерді интербелсенді оқытудағы оқыту ұстанымдарының сабақтастығы – оқу үрдісін дұрыс ұйымдастырудың жолы.....	95
Сарбасов Б.С., Сарбасова И.С. Қазақ би-шешен сөздерінің зерттелуі және тағылымдық мәні.....	99

ЖАС ҒАЛЫМ

Ералиева А. Қазіргі қазақ прозасы... (Ғалым С. Ержанова зерттеулеріне шолу).....	103
Арын Е.Ж. Қазақ поэзиясының когнитивистік тұрғыдан зерттелуі.....	105
Зейноллақызы М. Көркем әдебиетті қабылдау феноменологиясы.....	108
Серікбек Н., Сарбасов Б. Көне шежірелер және тарихи шындық.....	110
Түлеуова Г., Сарбасов Б. Түркі халықтары әдебиетіндегі бөрі символикасы.....	114
Тоқтар Г. Алаш тұлғалары шығыс руханияты туралы.....	117
Тілеубаев С. Бағашарова А. Р.Бердібаевтың «Манас» жырын зерттеулеріндегі теориялық-танымдық ұстанымдар.....	120

СӘУЛЕ ЕРЖАНОВА ЗЕРТТЕУЛЕРІНДЕГІ ПОЭТИКАЛЫҚ МӘТІН МӘСЕЛЕСІ

Ә. Қалқабиев

филология ғылымдарының кандидаты,
қауымдастырылған профессор,
Әл-Фараби атындағы ҚазҰПУ

Қазақ поэзиясының тәуелсіздік тұсындағы даму үрдісін тарихи кезеңдерімен байланыста қарастырып, поэтикалық мәтіннің ұлттық ерекшелігін көркемдік тұтастық зерттеп іргелі еңбектер жазған профессор Ержанова Сәуле Баймырзақұзының әдебиеттану алатын өзіндік орны бар. 2009 жылы «Тәуелсіздік кезеңіндегі қазақ поэзиясының көркемдік тұтастығы мәселелері» атты тақырыпта докторлық диссертация қорғап, филология ғылымдарының докторы атанған Сәуле Ержанова көптеген зерттеу еңбектерінің авторы. Айтсақ, «Сөйлеу мәдениеті және шешендік» (2007), «Сырлы дүние» (2007), «Қазіргі қазақ поэзиясының жанрлық сипаты» (2007), «Тәуелсіздік кезеңіндегі қазақ поэзиясының көркемдік тұтастығы» (2008), «Тәуелсіздік кезеңіндегі қазақ поэзиясы» (2010), «Қазіргі қазақ поэзиясының прозасындағы нарратология» (2020), «Көркем шығарма феноменологиясы» (2020) Ғалымның аталған еңбектерін барлай қарасақ, ғылымдағы негізгі бағыты – қазіргі қазақ поэзиясы, өлеңтану мәселесі екендігін аңғарамыз. Табиғаты күрделі поэзия жанры поэтикалық мәтін аясында көп сатылы біртұтас көркемдік жүйе ретінде қарастырылады.

Соңғы онжылдықтарда көркем мәтіннің поэтикалық әлеміне әдебиеттанушылар лингвистер аса ден қойып, ондағы бейнелілік, экспрессивті-эмоционалдык, тұтастық жүйелілік, коммуникативтілік, эстетикалық ақпараттылық, ұлттық-мәдени сипаттылық мәселелері төңірегіндегі жаңа парадигмалық зерттеулер жүргізілуде. Сәуле Ержанованың «Қазақ поэзиясы тәуелсіздік тұсында» (Алматы, 2010) атты еңбегі поэзиялық мәтіннің ұлттық поэзиямыздағы көрінісі жіті қарастырылады. Ақын айшықты поэтикалық мәтін кеңістігінде көркем ой мен өрнектің тығыз байланыстылығын, көркемдік танытуда сөз бөлшектерінің қызметі айрықша екендігін айта келе: «Әрбір көркемдік мәтін көркем шығарманың мазмұнынан, сөз тіркесімен айшықтанып зор мағына мен тұтастық ұтымды ойлар мен тынысты орамдарға жетелейді. Өлеңтануда ең негізгі есепке алынатын осы көркемдік мәселесі. Өлеңнің әрбір құрылымы, әрбір жолы тек әсем көркемдік мәтінге қапталып, сұлу мағына мен сымбатты бейне беріп тұруы тиіс», (97-бет) – деп тұжырымдайды.

Ақын белгілі бір ұлт өкілі болғандықтан оның поэтикалық тіл өрнектерінен ұлттың дүниетанымы, образды ойлау ерекшеліктері көрініс алмақ. Тәуелсіздік жылдары ұлттық поэзиямыздың көркемдік сипатына арқау болған азаттық идеясы мен ұлттық поэзия сарындары әріден бастау алып жатқандығын зерделі ғалым Сәуле Ержанова «Қазақ поэзиясы тәуелсіздік тұсында» (2010) атты еңбегінде әдеби даму үрдісінен іздеп саралайды. Әдебиет ақындарымыздың көнетүркілер сарынына бойұсынуы, жыраулық дәстүрдің жаңашылдық арналар ашқандығын айтады. Қазақ поэзиясында жыраулық дәстүрді жаңашылдыққа айналдырған білген Н. Оразалин, Т. Медетбек, Н. Мәукенұлы, Ж. Әскербекқызы сияқты талантты ақындар өлеңінің «ішкі өзегіндегі тартыстан, өкініш жайлаған күрсіністен жаңа заманның, тұрғын заманның жырауын» көретінімізді айтады. Ғасырлар бойы ата-бабамыз аңсаған тәуелсіздік қол жеткеннен кейін жазылған рухы тәуелсіз, көркемдік бояуы калың поэтикалық шығармаларға сараптама жасайды. Тәуелсіздіктің алғашқы онжылдығында жарық көрген шығармаларына шолу жасай келе: «Алдыңғы толқын ағалар өздерінің бұрынғы жазғандарының сипатындағы жарқын дауыстарын жалғастыра отырып, тәуелсіздік қуанышын қабылдап, соңғы толқын інілер жаңалықты жаршысы ретінде іліп алып, жаңаша үлгідегі поэтикалық туындылар сыйлағанын көреміз» (23-бет), – дейді. Осы тұстағы поэзиялық шығармашылығын

... сана бостандығын, рухани танымды көруге болатындығын айтады. Әрбір акын поэтикалық өрнекпен хал-қадірінше ашық айта алғандығына тоқталады. Тәуелсіздік кезінде алдыңғы дәуірлерде орын алған көне түркішілдік лириканы бойына сіңірген жыраулық дәстүрді жаңғырта алған, жариялық танымды еуропалық үлгімен көмкере білген шығармашылық иелері әдебиет Шығармашылық субъектісінің дүниетанымы өзгерді, жария ұран, жадағай тағдырмен қасанды тамсанудан арылды. Поэзиялық шығармалардың ішкі қуаты артып, ішкі түсті. Лирикалық кейіпкер басынан кешкен оқиғалар ішкі толғаныстар мен арқылы айшықталды. Қоғамның ащы шындығын баса айту кенінен орын алды, жеке адами түсініктер көрініс ала бастады.

Тәуелсіздік жылдар әдебиетінің айқындаушы стилін ғалым Сәуле Ержанова сараптайды, сол тұстағы қазақ поэзиясына жаңаша леп әкелген ақындар шығармашылығын талдау барысында дәлелдейді. Атап айтар болсақ, Т. Әбдікәкімұлының «Хас сақ аңқымасы» жыр жинағын танымдық аспектіден сөз ете келе, ондағы модернистік ойлау жүйесінің негізгі дәлелі болатынын тілге тиек етеді. Осы кезеңте модернистік үлгінің бар екендігін айтқан Бақытжан Майтанов, Тұрсынжан Қыдырғалиевті ғалымдардың сыни пікірлеріне сүйеніп айқындай түседі.

Сәуле Ержанованың зерттеу объектісіне іліккен ақынның бірі – Нұрлан Мәукеұлы. Оның ерекшелігі болса да дара стилімен әдебиет тарихынан өз орнын алған ақын поэзиясына үлесін береді: «Ақынның философиялық дүниетанымы, зерлі тілі, жыраулық арыны оның замандастарынан даралап тұрады. Жыраулық дәстүр бұған дейінгі ақындарда олардың айқындаушы стилі ретінде қалыптаса қойған жоқ. Ал Н.Мәукеұлының шығармашылығында жыраулық дәстүр стилі қазақы кара өлеңнің дәстүрлі сипатымен қарастырамыз» (28-бет)

Сәуле Ержанова лирикалық тұлға қолтаңбасын айқындауда поэтикалық мәтіннің философиялық жағына ерекше назар аударады. Әсіресе нәзік жанды қыздарымыз Г. Салықбай мен Ж. Әскербекқызының шығармашылығындағы «идеал-образ (сен, сіз) – ақынның тұтас шығармашылығынан орын алған, лирикалық кейіпкермен тіл табысатын объекті ретіндегі тұлға. Лирикалық кейіпкер онымен қоян-қолтық араласып кеткен, жанына жақын да сол, одан бөлек те сол» деп пайымдайды. Ғалымның Гүлнар өлеңдерінен байқағандары, өлең кейіпкері белгілі бунақтардан «сындыру» арқылы композициялық құрылымның өзгеше сипатын, екінші жаққа белгісіз біреуге қарата айтылатын лирикалық кейіпкердің драматизмнің орын алуы. Ал Ж. Әскербекқызының поэзиясына тән ерекшелік – кейіпкер құбылыстарын анималистикалық сипатқа ие етіп, образдық айқындаушы күшке айналдырып, оның қызығушылығында екендігін нақты мысалдармен дәлелдейді. Ж. Әскербекқызының «... ал мұң көзені, Сұлбам менің түн кезеді...» деген жолдардан басталатын өлеңінің философиялық әлеміне барлау жасаған ғалым талдауларына зер салалық: «Сұлба-лирикалық кейіпкер түн әлеміне құмарта түседі де, күн әлемін өз-өзінен жек көріп, жатсына береді. Тәнін бос жамылғы тұман сипатындағы табиғи құбылыстың бөлшегі ретінде танылып, өзінен бөлек бөлек сипатқа бөлейді. <...> лирикалық кейіпкер үшін құтқарушы, дем алуға келмей болған күнде де оның ішкі әлеміне жақын күш ретінде алынады. Себебі лирикалық кейіпкерге түн жат емес, қайта түнге келсе, өзін бақытты сезінетін тәрізді. <...> лирикалық кейіпкердің «түнді кезуі» үздіксіз жалғаса беретін процесс екені байқалады. Ол өзінен бөлек сипатқа саятын құбылыс емес, қайта түн өткен сайын жалғасып, жетіліп отыратын процесс. Соңғы шумақ тікелей ақынның атынан айтылатын шешім ретінде берілген. Сұлба-лирикалық кейіпкер тыным тауып жатқан секілді болады. <...> «...Жолығар ма жокшысына, түн мен сен екен бір кезегі». Ақын бұл жерде тілекші, жаны ашушы тұлғасында көрінеді де өзінен бөлек бөлек бөлекті тіршіліктің танымдық сипаты байқалады. Жанның қайтадан тәнге өзінен бөлек бөлек бөлекті қарапайым өмірдің күйбеңіне араласу керектігі көрініс береді». (32-33-бет)

... сана бостандығын, рухани танымды көруге болатындығын айтады. Әрбір акын поэтикалық өрнекпен хал-қадірінше ашық айта алғандығына тоқталады. Тәуелсіздік кезінде алдыңғы дәуірлерде орын алған көне түркішілдік лириканы бойына сіңірген жыраулық дәстүрді жаңғырта алған, жариялық танымды еуропалық үлгімен көмкере білген шығармашылық иелері әдебиет Шығармашылық субъектісінің дүниетанымы өзгерді, жария ұран, жадағай тағдырмен қасанды тамсанудан арылды. Поэзиялық шығармалардың ішкі қуаты артып, ішкі түсті. Лирикалық кейіпкер басынан кешкен оқиғалар ішкі толғаныстар мен арқылы айшықталды. Қоғамның ащы шындығын баса айту кенінен орын алды, жеке адами түсініктер көрініс ала бастады.

Тәуелсіздік жылдар әдебиетінің айқындаушы стилін ғалым Сәуле Ержанова сараптайды, сол тұстағы қазақ поэзиясына жаңаша леп әкелген ақындар шығармашылығын талдау барысында дәлелдейді. Атап айтар болсақ, Т. Әбдікәкімұлының «Хас сақ аңқымасы» жыр жинағын танымдық аспектіден сөз ете келе, ондағы модернистік ойлау жүйесінің негізгі дәлелі бола алатынын тілге тиек етеді. Осы кезеңте модернистік үлгінің бар екендігін айтқан Бақытжан Майтанов, Тұрсынжан Мәуленовті ғалымдардың сыни пікірлеріне сүйеніп айқындай түседі.

Сәуле Ержанованың зерттеу объектісіне іліккен ақынның бірі – Нұрлан Мәукеұлы. Оның ерекше болса да дара стилімен әдебиет тарихынан өз орнын алған ақын поэзиясына беріледі: «Ақынның философиялық дүниетанымы, зерлі тілі, жыраулық арыны оның замандастарынан даралап тұрады. Жыраулық дәстүр бұған дейінгі ақындарда олардың айқындаушы стилі ретінде қалыптаса қойған жоқ. Ал Н.Мәукеұлының шығармашылығында жыраулық дәстүр стилі қазақы кара өлеңнің дәстүрлі сипатымен қарастырамыз» (28-бет)

Сәуле Ержанова лирикалық тұлға қолтаңбасын айқындауда поэтикалық мәтіннің поэтикалық жағына ерекше назар аударады. Әсіресе нәзік жанды қыздарымыз Г. Салықбай мен Ж. Әскербекқызының шығармашылығындағы «идеал-образ (сен, сіз) – ақынның тұтас шығармашылығынан орын алған, лирикалық кейіпкермен тіл табысатын объекті ретіндегі образ. Лирикалық кейіпкер онымен қоян-қолтық араласып кеткен, жанына жақын да сол, одан бөлек те сол» деп пайымдайды. Ғалымның Гүлнар өлеңдерінен байқағандары, өлең кейіпкері белгілі бунақтардан «сындыру» арқылы композициялық құрылымның өзгеше сипатын, екінші жаққа белгісіз біреуге қарата айтылатын лирикалық кейіпкердің драматизмнің орын алуы. Ал Ж. Әскербекқызының поэзиясына тән ерекшелік – кейіпкер құбылыстарын анималистикалық сипатқа ие етіп, образдық айқындаушы күшке айналдырып, оның ішінде екендігін нақты мысалдармен дәлелдейді. Ж. Әскербекқызының өлеңіндегі «... мұң көзені, Сұлбам менің түн кезеді...» деген жолдардан басталатын өлеңінің поэтикалық әлеміне барлау жасаған ғалым талдауларына зер салалық: «Сұлба-лирикалық кейіпкер түн әлеміне құмарта түседі де, күн әлемін өз-өзінен жек көріп, жатсына береді. Тәнін бұл әлемге боз жамылғы тұман сипатындағы табиғи құбылыстың бөлшегі ретінде танылып, өзінен бөлек бөлек сипатқа бөлейді. <...> лирикалық кейіпкер үшін құтқарушы, дем алуға қалай болған күнде де оның ішкі әлеміне жақын күш ретінде алынады. Себебі лирикалық кейіпкерге түн жат емес, қайта түнге келсе, өзін бақытты сезінетін тәрізді. <...> лирикалық кейіпкердің «түнді кезуі» үздіксіз жалғаса беретін процесс екені байқалады. Ол өзінен бөлек сипатына саятын құбылыс емес, қайта түн өткен сайын жалғасып, жетіліп отыратын процесс. Соңғы шумақ тікелей ақынның атынан айтылатын шешім ретінде берілген. Сұлба-лирикалық кейіпкер тыным тауып жатқан секілді болады. <...> «...Жолығар ма жоқшысына, бірақ екен бір кезегі». Ақын бұл жерде тілекші, жаны ашушы тұлғасында көрінеді де өзінен бөлек бөлектігі тіршіліктің танымдық сипаты байқалады. Жанның қайтадан тәнге өзінен бөлек бөлектігі қарапайым өмірдің күйбеңіне араласу керектігі көрініс береді». (32-33-бет)

поэтикалық тілмен түрлендіре суреттеу шеберлігін ғалым танымдық сезіммен терең талдайды.

Ғалым Сәуле Баймырзақызы «Қазіргі қазақ поэзиясындағы дәстүр мен жаңашылдық зерттеуінде Ж. Әскербекқызының поэзиясына тағы да оралып, онда орын алған көне сарынды дәстүр мен жаңашылдық аясында қарастырады. Көне түркі бабалар жазған сарынын сақтай отырып жазған ақынның «Бұрынғы әуен», «Білге қағанның бақуы», «Күлтегінің қаһары», «Тонкөктің толғауы», «Иоллығ-тегінің аманаты» атты толғауларын сараптайды. Ақын өлеңдерінің әр жолдарынан көне түркілік сарынын терең танығаны байқалатынын, тіпті құрылымдық, ырғақтық ерекшеліктерін, сөз қайталауларын сақтауға ұмтылғандығын тілге тиек етеді. «Ақын шығармаларында да өзінің кейбіреуін Білге, Тонкөк, Күлтегінің өздерін сөйлетеді. Ақын жырлардың көркемдік ерекшелігін сақтай отырып, көркемдік қуаты зор шығарма тудыра білген. Поэmanın сөз қолдануына көне жазбаларда берілген кейбір тіркестерді де ұтымды пайдаланған» (47-бет) – деп түйіндейді ғалым.

Ғалым С. Ержанова «Өлең мен қарасөз немесе қарасөзбен жазылған өлең» атты зерттеуінде поэтикалық ойлау ерекшелігіне ден қояды. Онда поэтикалық ойлау прозалық ойлау айырмашылықтарын саралай келе, дыбыстың саздылығы, әуен үйлесімділігі ырғақ сияқты өлшемнің тек поэтикалық мәтінде ғана емес прозада да болатындығын айтады. Ж.Аймауытовтың «Күнкейдің жазығы» повесіндегі поэзияға тән өрнектерді мысалға келтіріп отырып ойын негіздейді. Прозадағы ақ өлең мен поэзиядағы қара сөздің арақатынасын анық екендігін өлеңтану саласындағы мамандар айтқан пікірлерді алға тарта отырып түсіндіреді. Ғалым өзінің теориялық тұжырымдарын да нақтылап саралайды. Онда тілдің поэтикалық бейнелілігі байқалғанымен, «сөздердің құрылуынан образдар жасайтын тілдің қабілеттілігімен салыстыруға келмейді» деген ойды айтады.

Прозалық поэзияны поэзия мен прозаны синтездеуге деген талпыныс ретінде танып білген ғалым, поэтикалық мәтіннің бұл түріне сыни көзқарасын да ашық айтады; «Мәселен, Әбдікәкімовтің «Салыстыру теориясы» атты өлеңіне мән берсеңіз, нақтылы бір «өлең» құрылмай ой жетегінде кеткен бейберекет тармақтарға тап боласыз <...> тізбелеп, ұйымдастырып не белгілі бір буындық өлшемсіз жолдарға тап боласыз. Өйткені, прозаның бейнелілігі интонациясы басым болғандықтан прозалық үрдісті қалап тұрған сипатын танымыз» (100-бет).

Ғалым С. Ержанова зерттеуінде жаңашыл ақын Мағжан Жұмабаевтың да қара сөзбен жазылған өлең түріне қалам тартқандығын айтады. Ақынның «Балапан қанат алмай» «Домбыра» атты қара сөзбен жазылған өлеңдерінде терең лирикалық-психологиялық иірімдер, бейнелі тіркестер, сыршылдық шеберлікпен берілгендігі контекстік талдаулармен дәлелденеді. Ал ақын Е.Раушановтың қара сөзбен жазылған «Ымырт», «Тас бала» өлеңдерінде «көне түрік әріптерін поэтикалық қозғалысқа түсіруі, жан бітіре берілуі» ақындық жаңалық, рухтың жандануы» субъективті әлемнің түйсінуімен беріліп, қара сөзбен жазылған өлең түріне зор маңыз, ерекше әсер дарытқандығы айқын танылады. Түркі тіліндегі тұсындағы қазақ поэзиясында көрініс алған осындай жаңа сипаттағы үлгілері жасау нәтижесінде поэтикалық мәтін табиғатын танытып отырады. «Поэзиялық шығарманың прозаның әсері шығарма мазмұнын берумен бірге формалық өзгешеліктерге де итеректесуі жаңалыққа құмар қарқынды танытып отырады. Поэзия бұдан кеміп қалмайды, қайта өмірге жете бермейтін біршама нақтылықтарды анықтауға мүмкіндік береді» (191-бет) – деп түйіндейді ғалым.

Демек поэзияның прозалануы поэтикалық мәтіннің даму тарихында өзіндік ерекшелігі поэзияны жаңартуға бағытталған жаңа құбылыс екен.